

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КНИГА БИБЛИОТЕЧНО ИНФОРМАЦИОННИ НАУКИ
Том 4, 2012

ANNUAIRE DE L'UNIVERSITE DE SOFIA „ST. KLIMENT OHRIDSKI“
FACULTE DE PHILOSOPHIE
LIVRE DES SCIENCES DE L'INFORMATION ET DES BIBLIOTHEQUES
Tome 4, 2012

**УНИВЕРСАЛНИЯТ ЕЗИК НА СТАНДАРТИТЕ.
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА ПРЕД КАТАЛОГИЗАЦИЯТА В
БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ХХІ ВЕК**

ТАТЯНА ЯНАКИЕВА

*Tatyana Yanakieva. UNIVERSAL LANGUAGE OF STANDARDS:
CHALLENGES TO CATALOGUING PROCESS IN BULGARIA IN 21ST CENTURY*

The rapid exchange of bibliographic information and access to information resources in the international network is now possible thanks to the universal language of standards, which cataloguers „talk“ and „write“ in the current global information space. For nearly four decades International Standard Bibliographic Description (ISBD) created by IFLA has been the basis for creating standardized bibliographic records of published resources, a tool for universal bibliographic control and universal user access to the publications in the modern world.

Since 1971, when the first International Standard Bibliographic Description for Monographic Publications was created, ISBD has been undergoing significant development up to now, the last stage being „*ISBD: International standard bibliographic description: Consolidated edition*“ approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. In 2011 it was translated into Bulgarian by Alexandra Dipchikova and in 2012 it is expected to be published by the Bulgarian Library and Information Association (BLIA).

The idea of *ISBD Consolidated edition* is to develop a general framework for the identification and description of existing resources that modern libraries work with in one standard and to establish common principles for cataloguing within the whole international library and information community in order to aid the international exchange of bibliographic records between national bibliographic agencies and throughout the international library and information community (including producers and publishers).

Important changes have been introduced: structural and terminological.

A new area „0“, called „Content Form and Media Type Area“ to identify resources in more than one format is introduced. It is considered necessary at the very beginning to indicate both the main form (forms) where the contents of the resource is expressed in and type (s) of the means used to transmit the contents. The *Main Entry Field* is deleted. The terminology used in the standard is in compliance with the Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR) and IFLA Cataloguing Principles, etc. ISBD is applied to describe manifestations. A bibliographic description typically should be based on the item as representative of the manifestation.

The objective pursued by the author of this article is based on the analysis of *ISBD Consolidated Edition*, to assess the possibilities for its introduction in Bulgaria and identify the difficulties the professional community will faced. The following issues can be identified for discussion:

- replacement of the existing national standards for cataloguing with *ISBD Consolidated Edition* ;
- development of new national cataloguing rules;
- strategy of the National Bibliographic Agency in relation to the existing electronic catalogues: conversion or creation of new databases;
- exchange of bibliographic records between the libraries in the country;
- „*Guidelines for the Application of the ISBDs to the Description of Component Part*“ – an assessment with regard to its use by compilers of bibliographies and users;
- staff training for work with *ISBD Consolidated Edition*;
- funding necessary for implementation of *ISBD Consolidated Edition*.

All these points under discussion are extremely important. The Bulgarian library community should face them if it does not want to lag behind the processes running in the current global information space.

Бързият обмен на библиографска информация и безпроблемният достъп до информационни ресурси в интернационалната мрежа днес е възможен благодарение на универсалния език на стандартите, на който „говорят“ и на който „пишат“ каталогизаторите в съвременното глобално информационно пространство. ISBD (International Standard Bibliographic Description) е стандартът, определящ елементите от данни, които се записват в специфична последователност и се сепарират чрез международно възприета пунктуация, за да бъдат тези елементи разпознаваеми от компютрите и да бъдат разбираеми, независимо от езика на описанието. Каталогизацията е процес по създаване на стандартизирани (стандартни) библиографски записи на публикуваните ресурси във всички страни, които са основен инструмент за универсален библиографски контрол и за универсален достъп до публикациите на всички заинтересувани потребители в съвременния свят.

Историята на Международните стандарти за библиографско описание¹ започва през 1969 г., когато Комисията по каталогизацията към ИФЛА организира международна среща на експерти по каталогизацията. На тази среща за пръв път се предлага да се създадат стандарти за нормализиране на формата и съдържанието на библиографското описание. Практическата реализация на идеята започва през 1971 г. Тогава е създаден първият Международен стандарт за библиографско описание на монографични публикации – ISBD(M) , а през 1974 г. – Международен стандарт за библиографско описание на периодични издания ISBD(S). Следват продължителни обсъждания и дискусии, които довеждат до поправки, но заедно с това и до избистряне на концепцията за обединен международен стандарт за библиографско описание (ISBD). През 1977 г. е публикуван ISBD(General), първият общ международен стандарт за библиографско описание, подходящ за всички видове библиотечни материали. Последователно се появяват стандарти за специфични видове документи: картографски материали ISBD(CM), некнижни материали ISBD(NBM), за по-стари (антикварни) монографични публикации ISBD(A) и ISBD(PM) за нотни издания. През 90-те години на миналия век се прибавя и стандарт за компютърни файлове (1990), преработен през 1997 г. в стандарт за електронни ресурси ISBD(ER). През 2002 г. стандартът за сериални издания е преработен в стандарт за описание на периодични и други продължаващи издания – ISBD(CR).

Идеята в един стандарт да се разработи общата рамка за идентификация и описание на съществуващите ресурси, с които работят съвременните библиотеки, и да се създадат общи принципи за каталогизацията им, добива нов тласък в края на 90-те години на миналия век и началото на XXI-я, когато се разработват и публикуват резултатите от теоретичните изследвания, възложени от ИФЛА на Секциите по каталогизация и по класификация и предметизация: *Функционални изисквания към библиографските записи (FRBR)*² и като следствие от тяхната поява – общи принципи за каталогизация, разра-

---

¹ Вж подробната история на ISBD във “Въведението” към : **ISBD : International standard bibliographic description** / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. – Consolidated ed. – Berlin ; München : De Gruyter Saur, 2011. – xvii, 284 p. ; 25 cm. – (IFLA series on bibliographic control ; vol. 44). – ISBN 978-3-11-026379-4. Българският превод на този стандарт ще бъде публикуван през 2012 г. от ББИА.

² Functional Requirements for Bibliographic Records: Final Report. München: K.G. Saur, 1998. Достъпно и на адрес: <<http://www.ifla.org/en/publications/functional-requirements-for-bibliographic-records>>

ботени от ИФЛА¹. След като Изследователската група за FRBR подготвя препоръка за базисно ниво на функционалност и за базисни данни за записите, създавани от националните библиографски агенции, Постоянната комисия на Секцията по каталогизация на ИФЛА възлага на Групата за преработка на ISBD да започне нов цялостен преглед на стандартите с цел да се осигури съответствие между указанията в стандартите ISBD и изискванията във FRBR към данните за „основен национален библиографски запис“. Крайният резултат от тази интензивна дейност е появата на *Консолидираното издание на ISBD*, одобрено от Постоянната комисия на Секцията по каталогизация на ИФЛА, препоръчано от Групата за преглед на ISBD (декември 2010 г.) и отпечатано през 2011 г. в Берлин и Мюнхен.

Българският превод на Консолидираното издание

Българската библиотечна общност вече разполага с превод на консолидираното издание на международния стандарт за библиографско описание (ISBD)². Преводът е възложен от ББИА на един от най-добрите български експерти по каталогизация – ст. н. с. Александра Дипчикова. За редактор на превода е избран също изявен професионалист в тази област - Виолета Людсканова. Трябва да благодарим на Асоциацията и на работния екип за бързата реакция, в резултат на която българските специалисти разполагат с този важен инструмент за синхронизиране на каталогизационния процес у нас с международните усилия в тази насока.

Запознаването с този стандарт и приложението му в нашата практика няма да бъде безпроблемно – той убедително ни показва, че отново сме в догонваща позиция и че трябва да преодолеем съществуващата инерция в областта на каталогизацията, за да отговорим на по-високите изисквания за професионална компетентност в тази област.

---

¹ IFLA Cataloguing Principles: the Statement of International Cataloguing Principles (ICP) and its Glossary in 20 Language / Ed. by Barbara V. Tillett and Ana Lupe Cristán. – München: K.G. Saur, 2009. Достъпно и на адрес

<<http://www.ifla.org/en/publications/statement-of-international-cataloguing-principles>>

Текстът на този документ, преведен на български от А. Дипчикова, може да се ползва в електронна форма: Изложение на международните принципи на каталогизацията. – 2009. – 17 с. <<http://www.lib.bg/publish/Издания-на-Ифла/2009.pdf>>

² ISBD : Международен стандарт за библиографско описание : Консолидирано издание : Препоръчано от Групата за преглед на ISBD и одобрено от Постоянната комисия на Секцията по каталогизация на ИФЛА / Прев. от англ. А. Дипчикова ; Ред. В. Людсканова. – София : ББИА, 2012. (под печат)

Стандартът отразява най-новите тенденции в развитието на каталогизацията. Той привнася нова терминология, адекватна за динамичните промени от последните години. Стреми се подобри оперативната съвместимост между библиографските системи за търсене и извличане на информация и форматите за показване.

А. Дипчикова, преводач с голям опит в превеждането на подобни текстове, несъмнено е била изправена пред сериозни предизвикателства. Най-важното от тях е преводът да бъде семантично съответен на оригинала. Тя се е справила отлично с тази задача – без да се опитва да опростява и разяснява новите термини, тя е търсила и е успяла да намери точни езикови еквиваленти на български език, за да предаде смисловото им съдържание. Може да се каже, че българският превод на Консолидираното издание на международния на ISBD се нарежда достойно до преводите, направени вече в други страни по света.

Общи впечатления от консолидираното издание

Историческите бележки, представени в началото на текста, представят стъпките, извървяни от каталогизаторите за създаване на стандартизирано библиографско описание в помощ на универсалния библиографски контрол, чрез което данните за публикуваните във всички страни ресурси стават достъпни във форма за международно възприемане и осигуряват съвместимост при обмена на библиографска информация.

Предварителният вариант на консолидираното издание е предложено за широко обсъждане през периода 2007–2010 г. За този период от време създателите на правила за каталогизация и схеми за метаданни от всички страни са имали възможност да се запознаят с текста, да го осмислят, обсъдят и предложат своите препоръки за усъвършенстването му като се вземат под внимание и промените в националните и многонационалните правила за каталогизация.

Важно е да се подчертае, че принципите на библиографското описание и структурата му, дефинирана в системата на ISBD, се запазва като основен метод за каталогизация. Окончателният текст на *Консолидираното ISBD издание* стъпва върху десетилетната практика от приложението на системата ISBD стандарти, мотивирано от автоматизацията на библиографския контрол и от икономическата необходимост от споделена каталогизация. Тази практика е доказала ползата от библиографски описания на различни ресурси за всички видове каталози в режим онлайн или в традиционна форма. Като запазва традицията и предлага указания за съвместима описателна каталогизация в световен мащаб, за да подпомогне международния

обмен на библиографски записи между националните библиографски агенции и в рамките на цялата интернационална библиотечно-информационна общност (включително производители и издатели), в Консолидираното ISBD издание са въведени и някои промени.

В какво се състоят промените?

1. Консолидираният ISBD замества използваните до този момент отделни стандарти за описание на библиотечни ресурси като взема под внимание промените в националните и многонационалните правила за каталогизация. Той е предназначен за описание на всички съществуващи до сега видове публикувани материали и за описанието на ресурси, които са представени в повече от един формат. Стандартът обединява в една структура сходни указания от всеки отделен ISBD, смесва публикуваните версии на текстове за различни видове материали, уеднаквява езиковия израз. На първо място се сочат общите указания, които се прилагат към всички видове ресурси, а след това специфичните упътвания, които добавят информацията, необходима за определен конкретен вид ресурс или са изключения от общото правило.

2. Премахва се редната дума, каквото поле съществува в отделните стандарти от системата ISBD. Подобна промяна отдавна не е новост в областта на каталогизацията. Във форматите за машиночетими библиографски записи, например в комуникативния формат UNIMARC, това поле също е изключено. То не присъства и в наскоро приетите *Международните принципи на каталогизация (IFLA Cataloguing Principles, 2009 г.)*, в Англо-американските правила за каталогизация, означени като *Описание на ресурс и достъп до него (RDA: Resource Description and Access)* и др.

3. Въведена е нова **област 0**, наречена **Област на формата на съдържанието и вида на носителя**. Счита се, че е необходимо още в самото начало на записа да се посочи както основната форма (форми), в която е изразено съдържанието на ресурса, така и вида (видовете) на средството, използвано за предаване на това съдържание. Мотивировката е, че по този начин ще се подпомогнат ползвателите на каталога при идентифицирането и подбора на ресурси, отговарящи на техните потребности. В съвременното информационно пространство се появяват все нови и нови ресурси, все по-разнообразни са формите, в които се изразява съдържанието им, появяват се нови носители, увеличава се броят на ползвателите. Изчерпателната информация за формата на

съдържанието и вида на носителя ще улесни достъпа на всички ползватели със специфични потребности, ще облекчи обмена на каталожни записи в рамките на кооперативни мрежи и оперативната съвместимост с други стандарти за метаданни в среда на свободен достъп.

Тази нова област на описанието замества означението за материал, което до сега се правеше в *Областта на заглавието и авторската отговорност*.

3.1. Термините за означаване *формата на съдържанието и вида на средството* се избират от международно стандартизирани списъци. Използват се един или няколко термина, отразяващи основната форма или форми, в които е изразено съдържанието на ресурса, дадени са определенията и обхвата им. Към термините могат да се добавят една или няколко *характеристики на съдържанието*, които уточняват вида, сетивното естество, размерността и/или наличието или отсъствието на движение за описвания ресурс и т.н., също представени в стандартизиран вид. Уточнена е и пунктуацията, чрез която характеристиката на съдържанието се присъединява към формата на съдържанието.

3.2. Към термините за *вид на средството* или *видовете средства*, използвани за предаване на съдържанието на ресурса (например микроформа, аудио, електронен, проекционен и др.), взети също от международно стандартизирани списъци, са включени определения и представени описания за обхвата им. Включени са и много примери, които могат да служат за ориентация на каталогизаторите. Представени са и примерни модели за възможните варианти при избора на термини за вида на средствата.

4. В *Консолидираното издание на ISBD* е направен опит да се да се постигне хармонична връзка между стандартите ISBD и модела на функционалните изисквания към библиографския запис (FRBR). За целта *Групата за преработка на ISBD* съставя подробна таблица, озаглавена „Съпоставяне на елементите на ISBD и обектите, атрибутите и връзките на FRBR“ (приета като официален документ от Постоянната комисия на Секцията по каталогизация на 9 юли 2004 г.).

Наложилите се чрез FRBR термини „*произведение*“, „*форма на проявление*“, „*форма на физическо представяне*“ и „*физическа единица*“, определени в контекста на модела „обект-връзка“, се възприемат, макар и с известни ограничения, като изместват употребявани в ISBD термини.

4.1. Налага се използването на термина „ресурс“ вместо „единица“ или „публикация“. Това решение е прието, за да се избегне объркване, тъй като в някои от предишните стандарти ISBD употребата на термина „единица“ се различава по съдържание от същия термин, използван

в FRBR. Според терминологията на *Функционалните изисквания към библиографските записи* ISBD се прилага за описание на *форми на физическо представяне*, като описваната единица се приема за екземпляр от цялата форма на физическо представяне. От тази гледна точка се изследват елементите от данни в ISBD, за да се определят като незадължителни онези от тях, които не са задължителни и във FRBR. Няма случай, при който елемент от данни да е задължителен за FRBR, а в ISBD да не е задължителен.

4.2. Въвеждат се термини като едночастни и многочастни ресурси, продължаващи ресурси, мултимедийни ресурси, интегриращи ресурси и др. под.

4.3. В консолидираното издание на ISBD се прилагат идеи, възприети в *Международните принципи на каталогизацията* (IFLA *Cataloguing Principles*, 2009 г.), заместващи *Парижките принципи* (1961 г.), и предназначени не само за библиотеки, но и за архиви, музеи и други общности, а така също и в Англо-американските правила за каталогизация, означени като *Описание на ресурс и достъп до него* (RDA: Resource Description and Access). Като се отчита необходимостта библиографската информация да бъде изцяло интегрирана в средата на съвременните информационни и комуникационни технологии, Консолидираното ISBD издание се преориентира към по-широко схващане за основните задачи на каталогизацията – подпомагане на потребителите за намиране, идентифициране, подбор и достъп до ресурси и интернационализиране на ползването му, постепенно доближаване към обектно-ориентираните бази данни и интеграция в семантичния уеб, за което се застъпва RDA.

5. Видоизменени са наименованията на някои от областите на библиографското описание като следствие от възприетата нова терминология и от желанието наименованието на областта да отрази по-точно идентификационните характеристики на всички видове документи, представени в нея. Например „Област за характеристика на изданието“ е променена на „Област на изданието“, а област 3 се означава като „Област на специфична характеристика на материала или вида на ресурса“, „Областта на издателските данни“ е наречена „Област на публикуване, произвеждане, разпространяване и др.“, „Областта на физическата характеристика“ е наречена „Област на описание на материала“, „Областта на серията“ е променена на „Област на серията и на многочастния монографичен ресурс“, „Областта на международния стандартен номер, цена и начин на набавяне“ е представена като „Област на идентификатора на ресурса и условията за достъпност“.

6. В края на „Консолидираното издание на ISBD“ са включени няколко важни за професионалистите приложения, а именно:

6.1. Описание на много нива, насочено към библиографско описание на части.

Описанието на много нива се основава на разделянето на описателната информация на две или повече нива. Първото ниво съдържа информация, която е обща за цялото или за главния ресурс. Второто и следващите нива съдържат информация, която се отнася до физически и отделими единици. Тази процедура се повтаря на толкова нива, колкото са необходими, за да се опишат изцяло ресурсът и неговите единици.

На всяко ниво елементите на описанието се посочват в същата последователност и със същата пунктуация както при единните ресурси.

Описанието на много нива може да се прилага при: физически отделени единици на многочастен ресурс; физически отделени ресурси, които са допълнения или приложения към друг ресурс (виж 5.4, 5.4.3, 7.5); физически отделни единици на мултимедиен ресурс.

Разгледани са няколко възможности за такова описание: с общо заглавие на ресурса и с посочване на отделните заглавия в забележка (виж 7.7); с посочване на заглавието за всяка отделна част, а общото заглавие – в областта на серията; с посочване на съчетание от заглавието на всяка част с общото заглавие (виж 1.1.3.7, 1.1.5.3); *аналитично описание*, за което *IFLA* препоръчва да се използва Ръководство за прилагане на ISBD при описанието на съставни части (*Guidelines for the Application of the ISBDs to the Description of Component Parts* (London, 1988)).

6.2. Двупосочни надписи – за записи на азбуки, които се изписват от ляво на дясно и азбуки, които се изписват от дясно на ляво.

6.3. Библиография на най-важните документи, отнасящи се до каталогизацията : съществуващите международни стандарти в тази област, каталогизационни правила и други основни източници, препоръчвани от ИФЛА

6.4. Съкращения, използвани в консолидираното издание

6.5. Термини и определения

Това приложение включва определения за термини, които в ISBD са използвани с тяхното специално значение или с едно от общоприетите им значения. Включени са и определения на някои термини, които са употребени в обикновения им библиографски смисъл. Основните източници за терминологичните определения са вече утвърдени

стандарти, каталогизационни правила, специализирани енциклопедии и др. под., които са пълно цитирани в библиографията.

Оценявам това приложение като най-полезно за всички специалисти в областта на каталогизацията. То представлява своего рода тълковен речник на 232 термина, подредени в азбучен ред с изградени препратки за връзки между тях. Без съмнение това приложение ще се превърне в ядро на един бъдещ терминологичен речник, от който българската библиотечна общност остро се нуждае, за да спре разнопосочната и твърде произволна употреба на терминологията в много от публикациите на българските специалисти. Разбира се, трябва да направим уговорка, че разясняването на термините се прави изключително в контекста на каталогизацията.

Тъкмо преводът на това приложение е най-големият успех за Александра Дипчикова и показва най-добрите нейни страни като преводач – съчетание на висока професионална компетентност с отлична филологическа подготовка и потвърждава авторитета ѝ на водещ комуникатор за българската библиотечна общност в съвременната нормативна база.

6.6. В самия край на текста е включен *Азбучно-предметен показалец* – част от справочния апарат към стандарта, който изразява основното му съдържание чрез азбучно подредени предметни рубрики и посочва на потребителя в коя област (подобласт) на описанието и за кой вид ресурси може да намери инструкции за приложението им.

7. Други по-маловажни промени се отнасят до: опростяване при означаването на нивата на задължителност; ценни разяснения за основата (източник) на описанието, особено що се отнася до новите видове ресурси; отстраняване на указанията за описание на по-стари монографични ресурси, които не съответстват на ISBD; редакционни промени, с цел да се избегне претрупаност на стила и да се постигне по-голяма хармонизация.

8. Специално внимание трябва да се отдели на препоръката по отношение на т. нар. *аналитично описание*. Както вече споменах, във *Въведението* към *Консолидираното издание на ISBD* се препоръчва да се използват указанията в ISBD като се допълват от *Ръководство за прилагане на ISBD при описание на съставни части (Guidelines for the*

Application of the ISBDs to the Description of Component Parts)¹, издадено от ИФЛА през 1988 г. и с корекции репродуцирано от Конгресната библиотека през 2003 г.

Трябва да се има предвид, че препоръчаното *Ръководство* не е стандарт. То има за цел да предложи на международно ниво само рамка за описание на библиографски единици като статии от списания, вестници, глави и други части от монографии, отделни музикални произведения от звукозаписи и други видове „*произведения в произведенията*“, т. е. то се отнася до описване на произведения, които не са издадени като независими библиографски единици и не могат да бъдат представени без препращане към по-голяма, библиографски независима единица. Именно затова е възприет терминът „съставна част“. В „*Ръководството*“ се интерпретират следните основни въпроси:

- за обхвата на аналитичното описание;
- за структурата му;
- за идентификационните данни на съставната част и на главната единица.

Предлага се унифицирана структура на описанието в четири части:

- *описание на съставната част;*
- *свързващ елемент;*
- *идентификация на главната единица;*
- *подробности за местоположението на частта в главната единица.*

Определят се идентификационните данни за съставната част и за главната единица. В *Ръководството* включването на определени елементи от данни се смята за задължително, а по отношение на други – то е изборно. Това означава, че каталогизаторът има правото да прецени дали дадени елементи за нужни за идентификацията на ресурса или пък са необходими за ползвателите на библиографията или каталога.

---

¹ International Federation of Library Associations and Institutions. *Guidelines for the application of the ISBDs to the description of component parts*. (London: IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Programme, 1988). // <<http://www.ifla.org/files/cataloguing/isbd/component-parts.pdf>>.

Непубликуван превод на това ръководство е направен от А. Дипчикова, на който се позовава и авторът на статията.

Какви са предизвикателства пред българските каталогизатори?

Консолидираното издание на ISBD в превод на български език е повод да се поставят и обсъдят на професионално ниво важни за българската библиотечна практика въпроси:

1. Очевидна е неразривната връзка между стандартизацията на библиографското описание и каталогизационните правила. От историческия преглед в уводните бележки става пределно ясно, че всяка промяна в правилата води до промяна в стандартите и обратно – всяка промяна в стандартите води до промяна в каталогизационните правила. На този факт българските специалисти трябва да обърнат специално внимание. В редица страни прилагането на ISBD доведе до промяна в националните каталогизационни правила. У нас връзката между тези изключително важни съставки на библиотечната технология продължава да върви в задълбочаваща се асиметрия. Днес ние разполагаме с *Консолидираното издание на ISBD* от 2011 година, а каталогизационните ни правила датират от далечната 1989 година (Ръководство за азбучни каталози на книги. С., Нар. библ. Кирил и Методий, 1989. 406 с.) – да не говорим за това, че те са насочени главно към книги.

Очевидно е крайно наложително да се сформира колектив, който за започне работа по нови каталогизационни правила с цел да актуализира приложението на ISBD в България за всички видове съвременни ресурси. Това е толкова по-неотложно като се вземе под внимание фактът, че в *Консолидираното издание* се предвижда вариантност при приложението на някои правила¹ и са слабо застъпени разяснения по отношение на азбуки, различни от латиница². Съвсем естествено е примерите, посочени в стандарта, да са на латиница, но при разработката на национални правила за каталогизация те трябва да бъдат взети от българската каталогизационна практика и да дават решения, подходящи за българските каталогизатори³.

---

¹ Вж например А.7 по отношение на азбуките, в които се използват малки и главни букви. Обикновено първата буква на първата дума от всяка област на описанието е главна, елементи и поделелементи също започват с главна буква (напр., паралелно заглавие, алтернативно заглавие, заглавие на част). В останалите случаи употребата на главни букви трябва да се съобразява с общоприетите правила за езика и азбуката, използвани при описанието.

² Вж А.5 Език и азбука на описанието. В *Консолидираното издание* има повече указания за източни езици и за азбуки, които се пишат от дясно наляво, отколкото за кирилица.

³ В А.11 Примери. Липсват примери – такива са посочени към отделните области на описанието и са взети от каталожната практика на страни, които си служат с латиница. В някои случаи има и примери на източни езици, но нито един на езици, които си служат с кирилска азбука.

2. Редно е в бъдещия екип за създаване на каталогизационни правила водещи да бъдат представителите на Националната библиотека, най-вече каталогизатори, библиографи от Центъра за национална библиография, но така също в този екип трябва да се включат специалисти и изследователи от други водещи библиотеки в България. Предстои дълга и предполагаем многогодишна работа в тази посока.

3. Наред с подкрепата за *Консолидираното издание*, неминуемо възниква въпросът какви промени то ще предизвика в стандартизацията на каталогизационна практика в България.

3.1. Националните стандарти за библиографско описание на различни видове издания, съобразени с международните ISBD от 80-те и 90-те години на миналия век, са утвърдени от Техническият комитет „Архивна, библиотечна и информационна дейност“ на Българския институт за стандартизация. На страницата на ТС–16 се сочат като действащи до този момент следните стандарти:

БДС 15419 : 1982. Библиографско описание на книгите (58 с.);

БДС 15687 : 1983. Библиографско описание на периодичните издания (66 с.);

БДС 15934 : 1984. Библиографско описание на картографски издания (60 с.);

БДС 15935 : 1985. Библиографско описание на нотните издания (60 с.);

БДС 16764 : 1988. Библиографско описание на графични издания (58 с.);

БДС 17264 : 1991. Библиографско описание аналитично. Описание на съставни части от публикации в книжни материали (42 с.).

3.2. Като български държавен стандарт, хармонизиран със стандартите на ISO, като действащ е утвърден

БДС ISO 15836 : 2008. Информация и документация. Множество от елементи метаданни DUBLIN CORE (11 с.).

3.3. С цел да се ползват в практическата работа на каталогизаторите и за нуждите на преподаването на библиотечно-информационни науки във висшите училища по решение на Управителния съвет на ББИА на интернет-страницата на Асоциацията (<http://www.lib.bg>) са публикувани в превод на български език следните ISBD, разработени от ИФЛА, макар и да не са утвърдени като БДС от ТС–16 „Архивна, библиотечна и информационна дейност“:

Международен стандарт за библиографско описание на продължаващи издания и ресурси (ISBD CR);

Международен стандарт за библиографско описание на електронни ресурси (ISBD ER);

Международен стандарт за библиографско описание на некнижни материали (ISBD NBM).

3.4. Очевидно е, че след появата на новото „*Консолидираното издание на ISBD*“ и на неговия български превод трябва да се вземат важни решения.

Най-напред трябва да се реши дали ще се отменят досега действащите стандарти за библиографско описание, които в продължение на почти три десетилетия са основа на каталогизационната практика в страната.

4. Националните стандартизирани библиографски записи се създават от Националната библиографска агенция (каквито функции изпълнява Центърът за национална библиография). Каква ще бъде нейната политика, особено след създаването на електронния каталог COBISS/OPAC на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и предстоящото изграждане на Своден каталог COBIB. Bg, в който ще участват и библиотеки от страната?

Как ще се процедира?

Ревизията на съществуващите записи в машиночетима форма, за да се съобразим с промените, предвидени в *Консолидираното издание*, ще изисква големи усилия от страна на Агенцията (например въвеждането на *новата област 0*), промяна в технологичната инфраструктура на каталогизацията и много средства, които и без това не достигат. В още по-трудна ситуация ще се окажат останалите водещи библиотеки в страната.

5. Ще бъдат ли възприети промените в бъдещата практика по каталогизация и как ще се осъществи интегрирането на съществуващите библиографски метаданни към тях?

6. Променената терминология, която вече се използва от отделни специалисти, ще затрудни в известна степен практиците-каталогизатори и непременно ще изисква допълнително обучение. Как и кога ще започне това обучение?

7. Не по-малко проблеми възникват във връзка с прероръката да се използва „*Ръководство за прилагане на ISBD при описание на съставни части*“. Възприемането на тази препоръка би означавало

отказ от действащия в страната ни до този момент БДС 17264-91¹ за аналитично описание.

8. В *Споделена библиографска база данни COBIB.BG* на Националната библиотека аналитичните описания на съставните части се приближават до препоръките в *Ръководството*, без обаче да ги следват буквално². Прехвърлени във възприетия нов формат са и всички описания на базата данни ISIS за статии от български списания, вестници и сборници за периода 1992–2009 г.

Доколко записите във възприетия нов формат биха могли да се използват директно от библиотеките или от съставителите на библиографски указатели? Ще се трансформират ли тези записи в удобен за ползване вариант според информационните потребности на разнообразните категории потребители? Кои от елементите на описанието ще бъдат определени като задължителни и кои – като пожелателни?

Наложително е национално обсъждане и договореност между библиотеките за съгласуване на библиографската практика по отношение на базите от данни със статии, съгласуване на модела на аналитичните описания при подготовка и издаване на библиографски указатели и на списъците (позоваванията) на цитираната литература.

***

Всички тези въпроси са извънредно важни и българската библиотечна общност е принудена да им даде отговори, ако не иска да изостане от процесите, които текат в съвременното глобално информационно пространство.

---

¹ БДС 17264-91 Библиографско описание на съставни части от публикации и книжни материали. Аналитично описание.

² Анализирането на възприетия модел за описание на съставни части в Споделена библиографска база данни COBIB.BG трябва да бъде обект на специално изследване.